

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ในบทนี้ได้นำเสนอผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกร ได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
2. ส่วนที่ 2 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร
3. ส่วนที่ 3 ปัญหาการปฏิบัติตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร
4. ส่วนที่ 4 ผลการวิจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคนเนื้อและกลุ่มธนาคารปู
5. ส่วนที่ 5 แนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร
6. ส่วนที่ 6 การอภิปรายผลการวิจัย

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มอาชีพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล 10 ราย เป็นชายทั้งหมด ซึ่งมีตำแหน่งประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 ราย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 4 ราย และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1 ราย อายุมากที่สุด 62 ปี 1 ราย รองลงมาอายุ 60 ปี 1 ราย อายุน้อยที่สุด 29 ปี 1 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 40-59 ปี จำนวน 7 ราย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบ ป.4-ป.6 จำนวน 6 ราย รองลงมาจบ ม.6 จำนวน 2 ราย จบ ปวส. จำนวน 1 ราย ระยะเวลาอยู่ในตำแหน่งนานที่สุด 8 ปี 1 ราย รองลงมา 3 ปี 2 ราย และอยู่ในตำแหน่ง 2 ปี จำนวน 3 ราย อยู่ในตำแหน่ง 4-8 เดือน จำนวน 4 ราย ดังแสดงในตารางที่ 1

1.2 กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาชีพ

กลุ่มตัวอย่างที่มาจากกลุ่มอาชีพที่วิจัย ได้แก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปฎิย จากการสัมภาษณ์กลุ่มเพาะเห็ด ได้พบว่า ในจำนวนตัวอย่าง 8 ราย ชาย 7 ราย หญิง 1 ราย มีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่ม 1 ราย กรรมการกลุ่ม 5 ราย และสมาชิกกลุ่ม 2 ราย อายุมากที่สุด 66 ปี 1 ราย รองลงมาอายุ 55 ปี 1 ราย อายุน้อยที่สุด 43 ปี 2 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 45-54 ปี จำนวน 4 ราย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบ ป.4 จำนวน 6 ราย จบ ป.6 จำนวน 1 ราย และจบ ม.3 จำนวน 1 ราย ตำแหน่งภายในหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน 2 ราย เป็นกรรมการหมู่บ้านอย่างเดียว 1 ราย ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในหมู่บ้าน จำนวน 5 ราย

กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเลี้ยงปลา จำนวน 8 ราย เป็นชาย 4 ราย หญิง 4 ราย พบว่ามีตำแหน่ง ประธาน 1 ราย กรรมการ 7 ราย อายุมากที่สุด 62 ปี 1 ราย รองลงมา 60 ปี 1 ราย อายุน้อยที่สุด 36 ปี 3 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 42-54 ปี จำนวน 3 ราย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบ ป.4 จำนวน 5 ราย รองลงมาจบ ป.6 จำนวน 2 ราย และจบ ม.3 จำนวน 1 ราย สำหรับตำแหน่งภายในหมู่บ้าน เป็นทั้งคณะกรรมการหมู่บ้านและกรรมการวัด 1 ราย ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในหมู่บ้าน 7 ราย

กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 8 ราย เป็นชายทั้งหมด พบว่ามีตำแหน่ง ประธาน 1 ราย กรรมการ 6 ราย สมาชิกกลุ่ม 1 ราย อายุมากที่สุด 57 ปี 1 ราย รองลงมา 54 ปี 1 ราย อายุน้อยที่สุด 38 ปี 3 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 40-52 ปี จำนวน 5 ราย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบ ป.4 จำนวน 5 ราย รองลงมาจบ ป.6 จำนวน 2 ราย และจบ ม.6 จำนวน 1 ราย สำหรับตำแหน่งภายในหมู่บ้าน เป็นทั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน 2 ราย เป็นกรรมการหมู่บ้านอย่างเดียว 1 ราย ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในหมู่บ้าน 5 ราย

กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มธนาคารปฎิย จำนวน 8 ราย เป็นชายทั้งหมด พบว่ามีตำแหน่ง ประธาน 1 ราย กรรมการกลุ่ม 7 ราย อายุมากที่สุด 63 ปี 2 ราย รองลงมา 58 ปี 1 ราย อายุน้อยที่สุด 45 ปี 1 ราย ส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วง 45-51 ปี จำนวน 4 ราย ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบ ป.4 จำนวน 6 ราย จบ ม.6 จำนวน 2 ราย สำหรับตำแหน่งภายในหมู่บ้าน เป็นทั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน 2 ราย กรรมการกองทุนหมู่บ้าน 1 ราย ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในหมู่บ้าน 5 ราย

2. ส่วนที่ 2 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล หรือกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพการเกษตรกรรมนั้น พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ได้ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรกรมหลายอย่างได้แก่ การปลูกถั่วลิสงปลูกอ้อย อยางพารา มันสำปะหลัง เพาะเห็ด ธนาคารปู สหกรณ์การเกษตร การเลี้ยงโคเนื้อ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงหมูป่า เลี้ยงกบ เลี้ยงปลา และปลูกผักสวนครัว เช่น หอม กระเทียม ผักกาด มะเขือพวง แต่ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และธนาคารปู เท่านั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่น่าสนใจ ทั้งประสบความสำเร็จและความล้มเหลว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

2.1 การจัดทำแผนพัฒนา บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรนั้น เริ่มตั้งแต่ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ไว้ในแผนพัฒนาตำบล ซึ่งจะพิจารณาจากปัญหาและความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก ขั้นตอนการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรตามแผนพัฒนานั้นพบว่า ในทางปฏิบัติเกษตรกรต้องเสนอโครงการที่จะขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยผ่านประชาคมหมู่บ้านให้ลงมติกันก่อน จึงส่งเรื่องมาที่องค์การบริหารส่วนตำบล เริ่มจากผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมประชาคมตำบลทั้ง 10 หมู่บ้าน (100 คน) เพื่อให้ชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลกันว่ามีปัญหาอะไรบ้างที่จะต้องจัดทำโครงการเสนอเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ต่อจากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะจัดอันดับความสำคัญก่อนหลังของแต่ละกลุ่มอาชีพและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลก็จะนำเรื่องเข้าสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณา วิธีการพิจารณาหรือเกณฑ์ในการพิจารณาส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร พบว่า ได้พิจารณาถึงความจำเป็นและความเดือดร้อนของเกษตรกรเป็นอันดับแรก เช่น ศึกษาความสำคัญของโครงการ ปัญหาเร่งด่วน รวมทั้งความเป็นไปได้ในการทำงานกลุ่ม วัตถุประสงค์ และลักษณะของโครงการ ความรู้ด้านการจัดและการตลาด ตลอดจนพิจารณาถึงการมีตลาดรองรับผลผลิต และในการพิจารณาโครงการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่จะต้องออกไปดูพื้นที่ที่ทางกลุ่มเสนอมาว่ามีความเหมาะสมของสภาพพื้นที่เพียงใด เมื่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการแล้วก็จะเสนอคณะผู้บริหารพิจารณาอนุมัติโครงการพร้อมงบประมาณ ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 10 วัน หากโครงการใดได้รับการพิจารณาแล้วกลุ่มจะไปเปิดบัญชีที่ธนาคาร ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลมีบัญชี เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือธนาคารกรุงไทย

2.2 การสนับสนุนด้านการเงินหรืองบประมาณ และปัจจัยการผลิต บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกประการหนึ่ง เช่น การสนับสนุนการเงินและปัจจัยการผลิตให้แก่กลุ่มอาชีพสตรี หมู่บ้านละ 10,000 บาท กลุ่มเพาะเห็ด ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเรื่องเงินลงทุนเพาะเห็ดคนละ 5,000 บาท โดยให้ยืมเงินทุนสัญญา 5 ปี ไม่คิดดอกเบี้ย สำหรับกลุ่มผู้เลี้ยงปลา ก็ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินเช่นกัน เช่น ได้รับเงินกู้กลุ่มละ 50,000 บาท นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบล ยังได้แจกพันธุ์ปลานิล ปลาตะเพียนครีวเรือนละ 2 ถุง ในส่วนโครงการเลี้ยงปลาถูกเป็นโครงการ ให้ปลา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ อบต. ก็ได้ช่วยเงินให้ยืมเลี้ยงโคเนื้อ และแรก ๆ ให้คืนเงินทุนภายใน 2 ปี 6 เดือน ต่อมาได้ปรับเงื่อนไขเป็นให้ทำสัญญาปีต่อปี แรก ๆ ให้เกษตรกรออกเงินเลี้ยงโคไปก่อน ประมาณ 3,000 บาท ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลจะให้ยืมเฉลี่ยคนละ 10,000 บาท ขณะที่กลุ่มธนาคารปูขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ทำสัญญายืมเงินคราวละ 5 ปี ไม่คิดดอกเบี้ย ปกติจะยืมได้กลุ่มละ 100,000 บาท ส่วนการจัดการภายในกลุ่มพบว่า ทางกลุ่มจะเรียกเก็บเงินค่าปูจากสมาชิกเป็นรอบปี และคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท เพื่อนำมาเป็นค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ใช้ภายในกลุ่ม นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลยังให้ปัจจัยการผลิตอีกด้วย เช่น ให้พันธุ์ปลา พันธุ์พืช และอื่น ๆ

2.3 การให้ความรู้ ได้พบว่า ภายหลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาโครงการขอรับการส่งเสริมด้านอาชีพเกษตรกรมาแล้ว เพื่อให้การประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ บางโครงการองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะจัดประชุมอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในรูปแบบของการประชุมอบรมและศึกษาดูงาน เช่น เกี่ยวกับเรื่องการผลิต การตลาด บางครั้งก็จะให้ความรู้เสริมในกลุ่ม เช่น เรื่องการทำขนม น้ำยาล้างจาน น้ำยาสระผม บางโครงการจะพาไปดูงานก่อน เช่น กลุ่มเพาะเห็ด ก่อนจะเขียนโครงการองค์การบริหารส่วนตำบลได้พาไปปรับการศึกษาดูงานการเพาะเห็ดที่ตำบลโนนสูง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้รับการสอนวิธีการผสมวัสดุในถุงเพาะเห็ด การดูแลรักษา การเพาะเห็ด เมื่อกลับมาก็มาเขียนโครงการขอเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป ส่วนกลุ่มการเลี้ยงปลา พบว่า เกษตรกรมีความรู้และได้เลี้ยงปลามาก่อนแล้ว แต่ต้องการเงินทุนหมุนเวียนเป็นสำคัญ เช่น กรณีแม่น้อย ได้เลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริมอยู่แล้ว มีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาจึงไม่จำเป็นจะให้ความรู้เขาอีกแล้ว ดังเช่น คำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา วัย 62 ปี ว่า “ปกติตนเองได้เลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริมอยู่แล้วเลี้ยงปลามาได้ 2 ปี เพื่อนบ้านได้มาชวนให้มาร่วมโครงการ เนื่องจากมีเงินสนับสนุนให้ จึงมาร่วมกลุ่มกันและทำโครงการเสนอต่อไป” หรือกรณีของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา วัย 53 ปี กล่าวว่า “เพื่อนบ้านที่พูดคุยกันเรื่องรวมกลุ่มกันเขียนโครงการไปของงบประมาณมาเลี้ยงปลา ครั้งนั้นมี 10 คน ทุกก็เคยเลี้ยงปลากันมาก่อน มีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาแล้ว แต่ต้องการ

เงินทุนเพื่อทำเป็นเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มและคนได้เสนอขอโครงการเลี้ยงปลาในกระชัง” จากการสัมภาษณ์กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ ได้พบว่า ในฤดูฝนโคมักจะป่วยเป็นโรคปากและเท้าเปื่อย แม้ว่าเจ้าหน้าที่ จะไม่ได้ให้ความรู้โดยตรง บางครั้งองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ประสานกับสัตวแพทย์ ในอำเภอ บางครั้งเจ้าของโคเป็นผู้ไปติดต่อเอง นอกจากสัตวแพทย์จะให้ความรู้ให้คำแนะนำแก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคแล้ว ยังต้องฉีดวัคซีนรักษาโรคให้ ซึ่งเกษตรกร ต้องเสียค่าฉีดวัคซีนเอง ตัวละ 30 บาท สำหรับกลุ่มธนาคารปุย นอกจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะให้เงินสนับสนุนเป็น เงินกู้ในระยะยาวเป็นเวลา 5 ปี (ทำสัญญาปีต่อปี) โดยไม่คิดดอกเบี้ยแล้ว ยังให้การอบรมให้ความรู้ เช่น การจัดการ การตลาด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการให้ความรู้ให้คำปรึกษา แนะนำแก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมีเพียงเล็กน้อย เมื่อเปรียบเทียบการช่วยเหลือด้านการเงินและงบประมาณ

2.4 การติดตามประเมินผล

เกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการติดตามประเมินผลนั้นมีเพียง ส่วนน้อย บางครั้งก็ติดตามผลโดยผ่านกรรมการหมู่บ้านการติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว เจ้าหน้าที่ที่จะออกไปดูพื้นที่ที่ทางกลุ่มเสนอมาว่า มีความเหมาะสม กับสภาพพื้นที่เพียงใด และได้นำเงินที่สนับสนุนไปใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากไม่ดำเนินการ จริง ก็จะเรียกคืนได้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลวัย 62 ปี คนหนึ่ง ซึ่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลว่า “การพิจารณาโครงการจะต้องดูความเป็นไปได้ในการทำงานจริง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบลจะได้ติดตามดู ทั้งประเมินผลของกลุ่มต่าง ๆ ว่า ได้นำเงินที่สนับสนุนไป ใช้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากไม่ดำเนินการจริงก็จะเรียกเงินคืน และตัดงบประมาณออกไป เพื่อนำเงินไปให้กลุ่มอื่นแทน”

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการติดตาม และ ประเมินผลว่า เมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้ว เจ้าหน้าที่จะมีการติดตามผลเพื่อดูว่าทางกลุ่มมีการนำ เงินไปดำเนินการจัดการกลุ่มอย่างไร ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากสามารถดำเนินการได้ดีก็ สนับสนุนต่อไป หากผลไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ก็จะหาโครงการใหม่ที่เหมาะสมกว่าให้ทำ แต่กรณีเช่นนี้จะมีน้อย สรุปได้ว่า การติดตามประเมินผลของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีบทบาทน้อย ไม่ว่าจะกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปุย

2.5 การสร้างเครือข่าย

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างเครือข่ายหรือประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน เช่น องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดทั้งปัจเจกบุคคล เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการให้ความรู้ ช่วยเหลือด้านการผลิต และการซื้อวัสดุ เป็นต้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ วัย 54 ปี ว่า “เวลาโคป่วยองค์การบริหารส่วนตำบลจะแจ้งให้สัตวแพทย์จากตัวอำเภอมาให้การรักษาและฉีดวัคซีนป้องกันโรค” และสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ด วัย 49 ปี กล่าวว่า “ตนและสมาชิกในกลุ่มไปศึกษาวิธีการเพาะเห็ด ตั้งแต่วิธีการสร้างโรงเรือนเพาะเห็ดจนถึงขั้นตอนการเก็บขาย ที่ตำบลโนนสูง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์”

3. ส่วนที่ 3 ปัญหาการปฏิบัติตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติตามบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำเรียงจากลำดับที่มีปัญหามากที่สุดไปหาน้อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัญหาการจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสม เป็นปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรง กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางอย่างจำกัด ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ ทั้งเงินภาษีบำรุงท้องถิ่นก็จัดเก็บได้น้อย และเงินงบประมาณส่วนใหญ่นำไปใช้ในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และเป็นสิ่งที่สังเกตว่าให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมอาชีพค่อนข้างน้อย ซึ่งตรงกันข้ามกับความต้องการของเกษตรกรที่มีความต้องการเงินทุนเป็นจำนวนมาก จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่งว่า “ปัญหาการปฏิบัติตามบทบาทในการส่งเสริมอาชีพที่สำคัญที่สุด คือ เรื่องงบประมาณจากส่วนกลาง เพราะทางองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่สามารถเข้าไปจัดการอะไรได้ เมื่องบประมาณด้านพัฒนาอาชีพมีจำกัด แต่ชาวบ้านมีความต้องการเงินทุนมาก จึงเกิดปัญหาตามมา” นอกจากนี้กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อได้กล่าวว่า การสนับสนุนเงินทุนไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกรซึ่งมีมากมายหลายประการ เกี่ยวกับงบประมาณปกติทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น เช่น กรมทางหลวงแผ่นดิน หน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ (นพค. 21) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ขอนแก่น หน่วยงานสายการเกษตร ซึ่งในการสนับสนุนงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ได้จัดอันดับความสำคัญของโครงการ และจะช่วยเหลือโครงการที่อยู่ในอันดับเร่งด่วนก่อน นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลยังได้

แนะนำให้ประชาคมหมู่บ้าน ได้จัดทำโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากหน่วยงานอื่น โดยตรง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด และแนะนำให้ชาวบ้านระดมทุนกันเอง เป็นต้น

2. องค์การบริหารส่วนตำบลขาดการให้ความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยแก้ปัญหาแก่กลุ่มอาชีพ ที่มาขอความช่วยเหลืออย่างจริงจังและสม่ำเสมอ จึงทำให้เกษตรกรขาดการจัดการกลุ่มที่ดีมีประสิทธิภาพ เนื่องจากในการบริการจัดการกลุ่ม ชาวบ้าน ได้จัดกันเอง และแก้ปัญหาไม่ถูกทางโดยขาดหลักวิชา ไม่ว่าจะกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปุย ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลจะเข้าไปให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดการกลุ่มแก่ชาวบ้านบ้างเป็นครั้งคราว แต่ก็ไม่เพียงพอ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาตามมาไม่ว่าปัญหาการนำเงินไปใช้จ่าย ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ปัญหาด้านการผลิต และการตลาด เป็นต้น

ประการสำคัญได้ขาดการให้ความรู้ คือ การส่งเสริมอาชีพเกษตรกรจะให้ได้ผลจริง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้เข้าไปส่งเสริมควรให้ความรู้เชิงวิชาการอย่างเข้มข้นด้วย เป็นต้นว่า การฝึกอบรม ศึกษาดูงานทั้งในด้านการผลิต และการจัดการกลุ่ม ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดรายหนึ่งวัย 49 ปี ว่า “ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนด้วยความรู้วิชาการควบคู่กันไปด้วยกับการช่วยเงินทุนกู้ยืม” นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงปลา ได้สะท้อนให้เห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ค่อยสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ เท่าที่ควร ทั้งไม่มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วย เพิ่มผลผลิตปัจจุบันผลผลิตที่ได้คงที่ตลอดมา ขณะที่กลุ่มธนาคารปุยได้สะท้อนให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลให้แต่เงินทุนแต่ไม่มีการให้ความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำการดำเนินอาชีพนั้น ๆ ทำให้การส่งเสริมอาชีพไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

3. ขาดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการจัดทำแผนพัฒนา กล่าวคือ ในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้น ควรมีส่วนร่วมตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงานทุกขั้นตอน แต่ได้พบว่าการจัดทำแผนพัฒนาอาชีพนั้น เกษตรกรยังขาดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนอย่างจริงจัง ในทางปฏิบัติได้พบว่า เมื่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้งบประมาณมาแล้วก็จะแจ้งให้เกษตรกรได้ทราบและให้เสนอโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ โดยผ่านประชาคมหมู่บ้านให้ลงมติกันเสียก่อนจึงส่งเรื่องให้องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาต่อไป

4. ขาดการติดตามประเมินผล ปัญหาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือขาดการติดตามประเมินผลอย่างจริงจังและครบถ้วน ได้พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการติดตามประเมินผลน้อยมาก และไม่ต่อเนื่องจริงจัง การติดตามผลกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อการผลิตนั้น อย่างน้อยก็จะสามารถทราบได้ว่า เขาได้ใช้เงินที่ที่ได้รับการสนับสนุนนั้น ได้ใช้เงินตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ความสามารถในการคืนเงินกู้มีเพียงใด นอกจากนี้การติดตามผลยังสามารถจะทราบได้ว่า

กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ดำเนินการไปด้วยความราบรื่น หรือเผชิญกับอุปสรรค ผู้ติดตามผลก็จะได้ทราบ และจะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่ ซึ่งได้พบว่า กลุ่มเพาะเห็ดได้พบปัญหาการใช้น้ำประปา เพาะเห็ด น้ำประปาจะไปฆ่าเชื้อเห็ด ต้องใช้น้ำบาดาล แต่บ่อบาดาลอยู่ไกลต้องใช้รถน้ำไปขนน้ำ นอกจากนี้ยังพบว่าเห็ดเป็นโรคราไข่ปลา ถ้าเก็บออกไม่ทัน ก็จะทำให้เห็ดเน่าเสีย ขณะที่กลุ่มเลี้ยงปลาขาดทุนมากเนื่องจากหัวอาหารปลามีราคาแพง เงินที่ใช้หมุนเวียนไม่พอเพียง ทั้งราคาขายไม่ค่อยดี ในกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ ได้มีความรู้สึกว่าการให้ความช่วยเหลือขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรายบุคคลไม่เท่ากัน อาจสร้างความไม่พอใจแก่สมาชิกบางคนได้ ส่วนกลุ่มธนาคารปูได้พบปัญหาเรื่องปูไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก เพราะงบประมาณจำกัด แต่ปูราคาสูง บางรายได้ปูได้ตรงความต้องการ เหล่านี้ หากเจ้าหน้าที่ อบต. ได้ไปติดตามผลก็จะสามารถทราบปัญหาต่าง ๆ ที่กลุ่มอาชีพดังกล่าวประสบ บางครั้งก็จะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ กรณีการประเมินผลจัดว่าเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งการประเมินผลอาจจะทำช่วงกลาง ๆ โครงการ หรือประเมินปีละครั้งตามกำหนดสัญญากู้เงินปีต่อปีก็ได้ การประเมินผลจะทำให้ทราบผลของการดำเนินงานว่าได้ดำเนินไปตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ซึ่งจะได้ข้อมูลมาใช้วางแผนปรับปรุงแก้ไข และพัฒนางานนั้น ๆ ได้ตรงตามเป้าหมายได้

5. การสร้างเครือข่ายหรือการประสานความร่วมมือยังมีน้อย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสร้างเครือข่ายหรือการประสานความร่วมมือกับองค์กรเอกชน และองค์กรของรัฐ ยังมีน้อย ไม่ครอบคลุมองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมกลุ่มอาชีพเลี้ยงปลา พบว่า มีการประสานความร่วมมือจากประมงจังหวัดในการขอรับการสนับสนุนพันธุ์ปลา การส่งเสริมอาชีพเลี้ยงโค พบว่า มีการประสานความร่วมมือจากปศุสัตว์อำเภอมาให้ความรู้ในการเลี้ยงโคและฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้โค กลุ่มเพาะเห็ด พบว่า ประสานความร่วมมือจากฟาร์มเห็ดสุจิราในการศึกษาดูงาน และให้ความรู้ในการเพาะเห็ด ซึ่งนับว่ายังมีน้อยมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพก็ควรจะมีเครือข่ายช่วยเหลือทั้ง ประมงจังหวัด ฟาร์มเพาะเลี้ยงลูกปลาขององค์กรเอกชน หรือกรณีเลี้ยงโคเนื้อ นอกจากจะมีเครือข่ายเป็นปศุสัตว์จังหวัดแล้ว ควรจะมีเครือข่ายจากคณะสัตวแพทย์ หรือภาควิชาสัตวศาสตร์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็จะสามารถให้ความรู้ได้ เพราะหากมีเครือข่ายแล้ว ก็จะสามารถช่วยด้านการให้ความรู้ในการผลิต การตลาด ช่วยด้านวัตถุดิบ คุณภาพผลผลิต และการเพิ่มยอดผลผลิต ตลอดจนจะสามารถช่วยด้านการตลาดได้ ไม่ว่าการขายผลผลิตของการเพาะเห็ด การเลี้ยงปลา การเลี้ยงโคเนื้อ และธนาคารปู เป็นต้น ทั้งหมดนี้คือปัญหาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร

4. ส่วนที่ 4 ผลการวิจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโค และกลุ่มธนาคารปู๋ย

เกี่ยวกับผลการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรขององค์การบริหารส่วนตำบลได้พบว่า เกษตรกรจะได้รับผลทั้งด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาถึง รายได้ รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน ส่วนผลด้านสังคม นั้นได้พิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 กลุ่มเพาะเห็ด เกิดจากเกษตรกรได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 ผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม คือ นายอภัย แสนคะนอง (นามสมมุติ) ในปีนี้เป็นปีที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำได้งบประมาณมาจากส่วนกลาง จึงได้ประกาศให้เกษตรกรมาประชุมกัน เพื่อรวมกลุ่มกันเสนอโครงการของงบประมาณ ไปใช้ประกอบอาชีพ แรกเริ่มองค์การบริหารส่วนตำบลได้แนะนำให้ไปศึกษาดูงานการเพาะเห็ดที่สวนรุจิรา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเวลา 2 อาทิตย์ โดยไปเรียนรู้ตั้งแต่วิธีการผสมเชื้อเห็ด การทำก้อนเชื้อเห็ด การดูแลรักษา ตลอดจนการเก็บผลผลิต เมื่อได้รับความรู้และประสบการณ์แล้ว ก็ได้กลับมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และจัดเสนอตำแหน่งต่าง ๆ ในกลุ่มตามความเหมาะสม เช่น มีประธานกลุ่ม รองประธาน เลขานุการ เสร็จญุก กรรมการกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม เมื่อจัดตั้งกลุ่มแล้วจึงได้เขียน โครงการ ไปของงบประมาณที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำ ผลปรากฏว่าได้รับเงินอนุมัติจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้มาเป็นเงินทุนในการเพาะเห็ด จำนวน 50,000 บาทต่อกลุ่ม โดยมีสัญญาเงินกู้เป็นระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2544-2549) และไม่คิดดอกเบี้ย

ประเภทของเห็ดที่กลุ่มเพาะได้แก่ เห็ดบด (เห็ดลม เห็ดกระด้าง) เห็ดขอนดำ และเห็ดฟาง เชื้อเห็ดซื้อจากฟาร์มเห็ดรุจิรา จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นฟาร์มเห็นที่มีอุปกรณ์ในการเพาะเห็ดครบถ้วน ราคาต้นทุนเชื้อเห็ดขวดละ 8 บาท เมื่อผสมเชื้อเห็ดหนึ่งขวดกับขี้เลื่อยแล้วจะได้ก้อนเชื้อเห็ดประมาณ 30 ก้อน ขึ้นต่อไปจะนำเชื้อเห็ดไปไว้ในโรงเรือน ประมาณ 45 วัน เห็ดจะเริ่มออกดอกและเริ่มเก็บได้รวมแล้วประมาณ 2 เดือน เห็ดทั้ง 3 ประเภทจะออกดอกในเวลาไร้เรี่ยกัน เห็ดขอนดำจะสามารถเก็บดอกได้เร็วกว่าเห็ดอื่น คือ ประมาณ 1 เดือนก็สามารถจะเริ่มเก็บได้แล้ว แต่ข้อเสียของเห็ดขอนดำคือ เชื้อหมดเร็ว ส่วนเห็ดฟางเชื้อจะมีราคาถูกกว่าเห็ดบดและเห็ดขอนดำ อย่างไรก็ตามในการเพาะเห็ดพบว่าแต่ละโรงเรือนบรรจุเชื้อเห็ดไม่ต่ำกว่า 6,000 ก้อน สามารถเก็บเห็ดได้เดือนละ 4 ครั้ง จะได้ผลผลิตดอกเห็ดประมาณ 100-200 กิโลกรัม ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิต เช่น น้ำบาดาลเพียงพอ เห็ดไม่เป็นโรค ในการแจกแจงผลผลิตบางครั้งเร็วเร็วได้บริโภค เหลือบริโภคขาย สามารถขายได้ในราคาต่ำที่สุดกิโลกรัมละ 50 บาท (ขายส่ง) ราคาสูงที่สุดประมาณกิโลกรัมละ 60-70 บาท ซึ่งเป็นการขายปลีก ปกติการขายจะมีพ่อค้ามาซื้อที่หมู่บ้านและไม่มีปัญหาการตลาด

เกี่ยวกับโรงเรือนเพาะเห็ดนั้นได้ใช้ไม้ไผ่ โพยั่วใช้วัสดุในท้องถิ่น ปกติโรงเรือนจะมีขนาดสูงประมาณ 2-3 เมตรเศษ กว้าง 4 เมตร ยาว 11 เมตร บางโรงเรือนอาจจะมีขนาดแตกต่างกัน แต่โรงเพาะเห็ดจะให้ผลเกษตรกรได้เน้นหลังคามี 3 ชั้น ชั้นแรกเป็นผ้าสแลง หรือผ้าตาข่ายพลาสติกสีดำสำหรับกันแดด ชั้นที่ 2 เป็นพลาสติก ชั้นที่ 3 เป็นฟางมุงหลังคา บางครัวเรือนจะมีโรงเรือน 3 หรือ 4 โรง ในการสร้างโรงเรือนเพาะเห็ด สมาชิกกลุ่มจะมาช่วยกันทำตามความถนัด และตามอัตถภาพ เช่น ครัวเรือนของ นางสม เงินดี (นามสมมติ) มีสมาชิกกลุ่มมาช่วยสร้างโรงเรือนเพาะเห็ดตามความสามารถ ผู้หญิงจะช่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ช่วยทำอาหารเลี้ยงผู้ที่มาช่วยแรง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบในการเพาะเห็ดก็คือ ปัญหาเรื่องน้ำ เพราะต้องการรดน้ำถุงเห็ดที่เพาะไว้วันละ 3-4 ครั้ง ถ้าใช้น้ำประปา ซึ่งมีคลอรีนจะทำให้เชื้อเห็ดไม่งอก จึงต้องใช้น้ำบาดาล ซึ่งบางรายต้องไปขนน้ำเป็นระยะทางไกล นอกจากนี้ยังมีปัญหาเชื้อราในถุงเพาะ ซึ่งต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ

เกี่ยวกับผลด้านเศรษฐกิจนั้น พบว่า สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดได้ประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง ในระยะแรก ๆ กล่าวคือ เขาจะมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน การขายเห็ดก็ได้ราคาดี มีตลาดรองรับ ส่วนมากการลงทุนแต่ละครั้งโดยเฉลี่ยประมาณ 20,000 บาท จะขายได้ประมาณ 30,000 บาท หรือ 500 กิโลกรัม (ราคาขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 50-60 บาท) ซึ่งจะได้กำไร 10,000 บาท เช่น กรณี นายสมศักดิ์ (นามสมมติ) ได้กู้เงินจาก อบต. 50,000 บาท ลงทุนเพาะเห็ดแต่ละรุ่น 20,000 บาท จะขายได้ 30,000 บาท ได้กำไร 10,000 บาท ซึ่งจะเก็บเห็ดได้ประมาณเดือนละ 4 ครั้ง ถ้ามากกว่านี้เชื้อเห็ดจะหมดออกดอกยาก ปีหนึ่ง ๆ จะมีรายได้เสริมจากการเพาะเห็ดเฉลี่ยประมาณ 40,000 บาท หรือกรณีนายทองดี (นามสมมติ) ลงทุนน้อยลง ซึ่งลงทุนเพาะเห็ดประมาณ 13,000 บาท ขายได้ 20,000 บาท ได้กำไร 7,000 บาท เหล่านี้เป็นต้น

โดยสรุป ในด้านเศรษฐกิจผู้ผลิตจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพาะเห็ดประมาณ เดือนละ 10,000 บาท (รายได้สุทธิ) ในด้านทรัพย์สินนั้นได้พบว่า สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดสามารถผ่อนรถกระบะ ผ่อนจักรยานยนต์ และซื้อทองไว้เป็นเครื่องประดับ ในส่วนหนี้สินนั้น ได้พบว่า สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังเป็นหนี้หลายแห่ง เช่น เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านทุกราย ประมาณรายละ 15,000 – 20,000 บาท และเป็นหนี้เงินกู้ยืมอื่นด้วย เช่น เป็นหนี้สหกรณ์การเกษตรอำเภอ กระนวน 3 ราย จำนวน 10,000-50,000 บาท และเป็นหนี้สหกรณ์นิคมดงมูล 1 ราย จำนวน 11,000 บาท

ผลทางสังคม พบว่า กรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ด มีการทำงานเป็นระบบ ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ไม่มีใครเกี่ยงกัน สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ต่างก็ช่วยกันตั้งแต่ทำโรงเรือน ปรึกษาหารือ เรื่องการเพาะเห็ด การรดน้ำถุงเพาะเห็ด และการแก้ปัญหาการขนน้ำบาดาล

และช่วยกันคิดและแก้ปัญหาเรื่องโรคเชื้อราของลูกเพาะเห็ดในด้านความสัมพันธ์ กลุ่มผู้เพาะเห็ดจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรัก ความสามัคคี และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน กลุ่มเพาะเห็ดประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง (ดูภาคผนวก)

4.2 กลุ่มเลี้ยงปลา เริ่มรวมกลุ่มกันขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหัวนาคำ ประกาศว่ามีงบประมาณมาสนับสนุนให้เกษตรกรทำอาชีพเสริม และให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันเสนอโครงการขอรับการสนับสนุน การรวมกลุ่มเริ่มแรกได้มีการพูดคุยทั้งหมด 10 คน ซึ่งทุกคนเคยเลี้ยงปลามาก่อน และต้องการเงินทุนเพิ่มเพื่อทำเป็นเงินทุนหมุนเวียนจึงได้รวมกลุ่มกันเสนอโครงการเลี้ยงปลา มีการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม มีตำแหน่งประธาน รองประธาน และเลขานุการ เป็นต้น หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือนก็ได้รับเงินอนุมัติจากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 50,000 บาท นำมาเฉลี่ยกันภายในกลุ่มได้รับงบประมาณคนละ 5,000 บาท โดยทำสัญญาใช้คืนทุนภายใน 5 ปี

ประเภทของปลาที่กลุ่มเลี้ยง ได้แก่ ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลานิล ปลานวลจันทร์ ปลาอีปลิง ปลาอีตบ ลูกปลาซื้อจากพ่อค้ามาขายที่หมู่บ้านซึ่งมาจากอำเภอเขียงยืนและจากจังหวัดกาฬสินธุ์ การซื้อพันธ์ปลาจะทยอยซื้อไปเรื่อยๆ ครั้งละประมาณ 10-12 ถุง ขึ้นอยู่ความต้องการของสมาชิก ในแต่ละถุงจะมีลูกปลาประมาณ 100 ตัว ราคาขึ้นอยู่กับชนิดและขนาดของปลา ถ้าปลาตัวใหญ่ราคาตัวละ 1 บาท ซื้อครั้งหนึ่งประมาณ 1,000 บาท ได้ปลาประมาณ 10-12 ถุง

ลักษณะของบ่อ เฉพาะการเลี้ยงปลาดุกสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลาได้สร้างบ่อปลาอยู่ที่บ้านของตนเอง โดยทำเป็นบ่อซีเมนต์ กว้างประมาณ 1 เมตร ยาว 1 เมตร เลี้ยงปลาได้ประมาณ 100 ตัว และเลี้ยงในโอ่งแดง ประมาณ 200 ตัว เลี้ยงประมาณเดือน 3 เดือนก็จับขายได้ ถ้าดูแลดีประมาณ 1 เดือนถึงเดือนครึ่งก็สามารถจับขายได้ สำหรับปลาตะเพียน ปลานิล ปลานวลจันทร์ ปลาอีปลิง ปลาอีตบ สมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลาจะเลี้ยงในบ่อดินซึ่งอยู่ติดที่ดินในที่นา บ้างก็เลี้ยงในคันนาของตนเอง ขนาดของบ่อปลาขึ้นอยู่กับพื้นที่และความต้องการของสมาชิก เช่น บ่อปลาของนางทองดี (นามสมมุติ) ขนาดกว้าง 10 วา ยาว 20 วา ลึก 3.5 เมตร บ่อปลาของนางละออง (นามสมมุติ) ขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 18 เมตร ลึก 2 เมตร เป็นต้น การขุดบ่อปลาได้จากโครงการ คปร. ของสหกรณ์อำเภอกระนวน เสียค่าใช้จ่ายบ่อละ 2,000 บาท และจ้างผู้รับเหมามาขุดให้คิดเป็นชั่วโมงๆละ 900-1,000 บาท ซึ่งค่าจ้างขุดบ่อขึ้นอยู่กับขนาดของบ่อ สำหรับอาหารปลาจะใช้เศษผัก รำข้าวและหัวอาหารปลาซื้อในตลาดกิโลกรัมละ 10 บาท เดือนละประมาณ 1,000 บาท การให้อาหารจะให้วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น สำหรับปัญหาที่พบในการเลี้ยงปลาคือการขาดทุนเนื่องจากหัวอาหารราคาแพงและการขายปลาไม่ได้ราคา ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา วัย 36 รายหนึ่งว่า “ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงปลา คือขาดทุนมาก เนื่องจากหัวอาหารปลามีราคาแพง เงินที่ใช้ในการหมุนเวียน

ไม่ทันค่าหัวอาหาร ซึ่งจะตกถูละ 200-300 บาท ใช้ได้ประมาณ 20-30 วัน รวมถึงการขายปลาได้ราคาไม่ค่อยดี”

เกี่ยวกับผลด้านเศรษฐกิจนั้น พบว่าสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลาส่วนใหญ่จะเลี้ยงปลาไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน มีการขายบางส่วน การขายปลา ปลาตุกราคาขายประมาณ 60 บาทต่อ 1 กิโลกรัม ปลานิล ปลาตะเพียน ปลานวลจันทร์ ปลาอีปลิง ขายกิโลกรัมละประมาณ 40-45 บาท มีผู้มาซื้อที่บ้านและนำไปขายเองที่ตลาดในหมู่บ้าน ต้นทุนการเลี้ยงแต่ละครั้งประมาณ 4,500-5000 บาท รายได้จากการขายปลาไม่สามารถบอกกำไรเป็นตัวเงินไม่ได้ ส่วนมากจะเลี้ยงไว้บริโภคในครัวเรือน และพอมีเงินหมุนเวียนมาใช้ในครอบครัว

โดยสรุปในด้านเศรษฐกิจ สมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา มีรายได้จากอาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ และการทำสวนยางพารา รายได้ต่อปีประมาณ 50,000-250,000 บาท สำหรับรายได้จากการเลี้ยงปลาไม่แน่นอนและไม่สามารถบอกกำไรเป็นตัวเงินได้แต่เป็นเงินหมุนเวียนมาใช้ภายในครอบครัว ในด้านทรัพย์สินนั้นพบว่า สมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลาสามารถผ่อนรถจักรยานยนต์ และรถไถนาเดินตาม ในส่วนหนี้สินนั้น พบว่า สมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นหนี้หลายแห่ง เช่น เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้าน 7 ราย ประมาณรายละ 10,000-15,000 บาท และเป็นหนี้เงินกู้ยืมอื่นด้วย เช่น เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จำนวน 2 ราย ๆ ละ 20,000 บาท เป็นหนี้เงินกู้สหกรณ์ดงมูล 1 ราย จำนวน 20,000 บาท และเป็นหนี้เงินกู้สหกรณ์อำเภอกระนวน 1 ราย จำนวน 40,000 บาท ไม่มีหนี้สินเลย 1 ราย

ผลด้านสังคม พบว่า ในการเลี้ยงปลาสมาชิกกลุ่มต่างคนต่างเลี้ยง ไม่มีแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา วัย 36 ปีรายหนึ่งว่า “ไม่ค่อยเห็นถึงความสามัคคีของการรวมกลุ่ม การรวมกลุ่มไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าไร ต่างคนต่างเลี้ยง เพราะจะมีการแย่งหน้าที่กันในการรับผิดชอบ ต่างคนต่างมีงานของตัวเอง” ความสัมพันธ์ของสมาชิก พบว่าสมาชิกเป็นกลุ่มเพื่อนบ้านกันจึงมีความรักกันและสนิทสนมกันดี มีความสัมพันธ์ภายในกลุ่มสามัคคีกันดี มีการปรึกษาหารือกัน ใช้ประสบการณ์ช่วยเหลือกันในด้านอื่นๆ ด้วย และมีการร่วมมือร่วมใจในการทำงานกลุ่ม สามารถคืนเงินทุนได้ตามกำหนด ความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า มีปัญหาเรื่องหัวอาหารปลาแพง ราคาขายปลาไม่ค่อยดี การรวมกลุ่มไม่ค่อยประสบความสำเร็จต่างคนต่างเลี้ยง

4.3 กลุ่มโคเนื้อ ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำได้รับงบประมาณมาจากส่วนกลาง และได้แจ้งให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันขอรับเงินสนับสนุนจากทางองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับกลุ่มโคเนื้อได้รับเงินทุนส่งเสริม จำนวน 100,000 บาท และแบ่งกลุ่มโคเนื้อออกเป็น 2 กลุ่ม ได้รับเงินทุนกลุ่มละ 50,000 บาท ครั้งแรกทางสมาชิกกลุ่มจะต้อง

ออกเงินทุนล่วงหน้าไปก่อน คนละ 3,000 บาท เพื่อเป็นเงินกองทุนพอขายวัวได้แล้วค่อยหักคืน เริ่มแรกมีสมาชิกกลุ่มๆละ 10 คน มีประธาน รองประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก เป็นต้น เมื่อได้รับเงินทุนแล้วภายในกลุ่มจะมีการแบ่งเงินทุนให้สมาชิกได้คนละประมาณ 5,000-10,000 บาท โดยทำสัญญาใช้คืนทุนภายใน 2 ปี 6 เดือน

ประเภทของโคที่เลี้ยง ส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์พื้นเมือง และเป็นโคพันธุ์เนื้อ ซึ่งเลี้ยงง่าย สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เลี้ยงโคมาก่อน บางรายเลี้ยงโคอยู่แล้ว เช่น นายอำเภอ (นามสมมุติ) เลี้ยงโคอยู่ก่อนแล้ว จำนวน 10 ตัว และนายอุทัย (นามสมมุติ) เลี้ยงโคอยู่ก่อนแล้ว 3 ตัว เป็นต้น การซื้อโค พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ซื้อมาจากหลายที่ เช่นสมาชิกกลุ่มวัย 52 ปี ให้ข้อมูลว่าซื้อจากอำเภอกระนวน และสมาชิกกลุ่ม วัย 40 ปี ให้ข้อมูลว่า ซื้อจากบ้านโคกใหญ่ อำเภอน้ำพอง เป็นต้น ราคาตัวละ ประมาณ 85,000-12,000 บาท สำหรับการเลี้ยงโคเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย ดังคำกล่าวของนายวิกร (นามสมมุติ) สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค วัย 43 ปี ว่า “ลักษณะของการเลี้ยงนั้นไม่ได้รวมกลุ่มกันเลี้ยงแบบ กิจกรรมประเภทอื่น แต่เป็นลักษณะ เลี้ยงแบบตัวใครตัวมัน ส่วนมากที่เลี้ยงโคมักจะเลี้ยงไว้ที่บ้าน ของตัวเองหรือไม่ก็ปล่อยไว้ตามทุ่งนา” โดยปล่อยเลี้ยงตั้งแต่เวลาประมาณ 07.00-17.00 น. ในตอนกลางคืนจะนำฟางข้าวมาใส่รางเพื่อให้โคกิน และมีรางใส่น้ำเพื่อให้โคกิน การดูแลรักษา เมื่อโคเจ็บป่วยจะมีสัตว์แพทย์จากอำเภอมารักษา โรคที่พบส่วนมากจะเป็นโรคปากและเท้าเปื่อย ส่วนมากจะเป็นในช่วงฤดูฝนประมาณช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม รายจ่ายในการเลี้ยงส่วนมากจะ ค่ายาบำรุงประมาณ 100-150 บาท ยาฆ่าพยาธิเข็มละ 10 บาท ใช้ฉีดปีละ 2 ครั้ง ค่าเกลือแร่ให้โคกิน ก็คนละประมาณ 80-140 บาท

สำหรับการทำคอกโคนั้น สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะทำเองภายในบริเวณบ้านของตนเอง วัสดุที่ใช้ทำคอก เช่น ไม้จิก และไม้ยูคาติปัส เป็นต้น ขนาดของคอกโคของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค แต่ละรายไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับพื้นที่และจำนวนโคที่เลี้ยง เช่น นายอำเภอ (นามสมมุติ) สมาชิกกลุ่ม เลี้ยงโค วัย 41 ปี ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 10 เมตร สูง 4 เมตร และของนายไพรี (นามสมมุติ) สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค วัย 38 ปี ขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 6 เมตร สูง 3 เมตร เป็นต้น การทำรางให้อาหาร และน้ำใช้อิฐก่อเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้าง 1.5 เมตร ยาว 1.5 เมตร สูง 0.50 เมตร สำหรับ ปัญหาของการเลี้ยงโคที่พบ ได้แก่ โคป่วยซึ่งมักจะเป็นในช่วงฤดูฝนคือโรคปากและเท้าเปื่อย สมาชิก กลุ่มโคเนื้อไม่มีความรู้เชิงวิชาการในการเลี้ยงโค ค่าอาหารเสริมพวกเกลือแร่มีราคาแพง และปัญหา ราคาของโคไม่คงที่ทำให้ขาดทุน ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค วัย 38 ปี ว่า “บางครั้งซื้อพ่อ พันธุ์แม่พันธุ์มาเลี้ยงในราคาตัวละ 50,000 บาท แต่เวลาขายกลับขายได้ตัวละ 15,000 บาท ทำให้ ขาดทุนมาก”

เกี่ยวกับผลด้านเศรษฐกิจ พบว่าสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เพราะทำให้มีอาชีพเสริม การซื้อขายโคจะมีพ่อค้ามาติดต่อขอซื้อโคเองที่บ้าน การขายโคเมื่อลูกโคอายุได้ 2 ปี หรือโตพอที่จะขายได้จะมีพ่อค้ามาติดต่อขอซื้อที่บ้านไม่จำเป็นต้องนำโคไปขายที่ตลาดนัดโคกระบือ ราคาขายอยู่ที่ตัวละประมาณ 8,000-10,000 บาท ลูกโคอายุประมาณ 2 ปีจะขายได้ประมาณตัวละ 5,000-6,000 บาท ตัวใหญ่อายุประมาณ 3-4 ปี จะขายได้ประมาณ ตัวละ 10,000 บาท กำไรไม่แน่นอนแล้วแต่ช่วงที่วัวราคาตกหรือไม่ และราคาโคไม่คงที่ขึ้นลงตามท้องตลาด ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค วัย 54 ปี ว่า “ช่วงโคราคาตกได้กำไรไม่มาก โดยราคาเริ่มลงตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา” การซื้อขายโคไม่สามารถระบุต้นทุนกำไรในการขายได้ เพราะส่วนมากหลังจากได้เงินกู้มา ก็จะนำเงินไปหมุนเวียนในการเลี้ยงโค

โดยสรุปในด้านเศรษฐกิจ สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคนี้มีรายได้จากอาชีพหลักคือการทำนาทำไร่ และรับจ้างทั่วไป รายได้ต่อปีประมาณ 80,000-250,000 บาท สำหรับการเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริมรายได้ไม่แน่นอนและไม่สามารถบอกกำไรเป็นตัวเงิน รายได้จากเลี้ยงโคส่วนใหญ่จะนำมาเป็นเงินหมุนเวียนในการเลี้ยงโคและใช้จ่ายภายในครอบครัว ในด้านทรัพย์สินนั้นพบว่าสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคทุกรายสามารถผ่อนรถจักรยานยนต์ และรถไถนาเดินตาม และมีสมาชิกบางรายสามารถผ่อนรถยนต์กระบะและรถอีแต่น ในส่วนหนี้สินนั้น พบว่า สมาชิกกลุ่มเลี้ยงโคที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นหนี้หลายแห่ง เช่น เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านทุกราย ประมาณ 10,000-20,000 บาท และเป็นหนี้เงินกู้ยืมอย่างอื่นด้วย เช่น เป็นหนี้เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) จำนวน 7 ราย ประมาณ 35,000-200,000 บาท และเป็นหนี้เงินกู้สหกรณ์นิคมดงมูล จำนวน 1 ราย จำนวน 50,000 บาท

ผลด้านสังคม พบว่า การจัดตั้งกลุ่มไม่มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน แต่มีการให้คำปรึกษาหรือพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาในเรื่องของการเลี้ยงโค มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการพูดคุยและมีการปรึกษาหารือ การประชุมกลุ่มจะประชุมประมาณปีละ 1 ครั้ง ความสัมพันธ์ของสมาชิก พบว่า มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องค่าใช้จ่าย การทำบัญชี การคืนเงินทุน สมาชิกมีความสามัคคีกันดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันดี ความสำเร็จหรือล้มเหลวของกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่ม 2 ราย ซึ่งมีวัย 54 ปี และวัย 38 ปี ให้ข้อมูลว่า ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ประสบความสำเร็จด้วยดี (ดูภาคผนวก)

4.4 กลุ่มธนาคารปฎิ เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกร เมื่อปี พ.ศ. 2544 องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำคำได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางและได้ชี้แจงประชาคมหมู่บ้านให้ทราบว่ามิเงินทุนมาสนับสนุนกลุ่มอาชีพหมู่บ้านละ 100,000 บาท เป็นเงินกู้โดยไม่คิดดอกเบี้ยเป็นระยะเวลา 5 ปี ชาวบ้านจึงประชุมกัน และมีมติตกลงกันว่าให้จัดตั้งกลุ่มธนาคารปฎิ เนื่องจาก

เห็นว่าการรวมกลุ่มกันในลักษณะนี้จะเป็นการช่วยเหลือสมาชิกได้มาก และเงินทุนที่ได้มาก็นำมาหมุนเวียนในรูปของปุ๋ย มีการจัดตำแหน่ง ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และคณะกรรมการทั้งหมด 10 คน มีสมาชิกกลุ่ม 200 คน เมื่อจัดตั้งกลุ่มแล้วจึงเขียนโครงการส่งให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับอนุมัติงบประมาณให้ 100,000 บาท และทำสัญญาเงินกู้โดยไม่คิดดอกเบี้ยเป็นเวลา 5 ปี (พ.ศ.2544-2549)

การดำเนินในครั้งแรกนั้น ก่อนที่คณะกรรมการจะไปซื้อปุ๋ยมาให้สมาชิกจะมีการประกาศให้สมาชิกมาลงชื่อของปุ๋ย โดยให้รายละเอียดว่าต้องการปุ๋ยสูตรใด จำนวนกี่ถุง กรรมการจะนำมาพิจารณาว่าสมาชิกแต่ละคนควรควรได้ปุ๋ยจำนวนเท่าใด โดยพิจารณาจาก จำนวนที่นาและที่ทำไร่ หลังจากนั้นทางคณะกรรมการกลุ่มได้ออกไปสำรวจราคาปุ๋ยในอำเภอกระนวน ว่ามีร้านจำหน่ายปุ๋ยร้านไหนขายปุ๋ยราคาส่งให้แก่กลุ่มได้ถูกที่สุดก็จะเลือกซื้อที่ร้านนั้น ราคาของปุ๋ยจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสูตรปุ๋ย เช่น ปุ๋ยสูตร 16-8-8 ราคาถุงละ 445 บาท ปุ๋ยสูตร 16-16-8 ราคาถุงละ 480 บาท ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ราคาถุงละ 555 บาท เป็นต้น เมื่อการแจกจ่ายปุ๋ยให้แก่สมาชิก คณะกรรมการจะบอกให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศให้สมาชิกรับพร้อมกันที่ศาลากลางบ้าน การรับปุ๋ยจะทำเป็นสัญญาขี้ม โดยมีสมาชิกค้ำประกัน 3 คน สัญญาขี้มเป็นเวลา 1 ปี การคิดราคาปุ๋ยที่ขี้มจะคิดราคาตามที่ซื้อปุ๋ยมา คิดดอกเบี้ย ร้อยละ 1 บาท เพื่อนำมาเป็นกองทุนและเป็นค่าใช้จ่ายภายในการกลุ่ม สำหรับปัญหาของกลุ่มธนาคารปุ๋ย คือ งบประมาณได้รับน้อยเกินไป ทำให้ซื้อปุ๋ยได้ไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก

เกี่ยวกับผลด้านเศรษฐกิจนั้น พบว่าสมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยมีอาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ และทำสวนยางพารา มีรายได้ต่อปีประมาณ 40,000-200,000 บาท การดำเนินการของกลุ่มธนาคารปุ๋ยไม่ได้หวังผลกำไรจึงไม่มีผลกำไร แต่สมาชิกกลุ่มจะมีรายได้หลักมาจากการทำการเกษตร กลุ่มธนาคารปุ๋ยจึงเป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการลดต้นทุนในการผลิต และเป็นเงินทุนหมุนเวียน ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยวัย 63 ปี ว่า “สมาชิกของกลุ่ม ได้ใช้ปุ๋ยในราคาที่ถูกลงและการรวมกันซื้อทำให้มีอำนาจต่อรองมากขึ้นและเป็นการลดต้นทุนการผลิตวิธีหนึ่งด้วย และจะมีกลุ่มต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเลิกทำนาทำไร่”

กล่าวโดยสรุป ในด้านเศรษฐกิจสมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยจะมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ และทำสวนยางพารา ในด้านทรัพย์สินนั้น ได้พบว่า สมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยสามารถผ่อนจักรยานยนต์ รถยนต์กระบะ รถไถเดินตามและสมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยบางรายมีรถไถ 3 คัน ในส่วนหนี้สินนั้น ได้พบว่า สมาชิกกลุ่มธนาคารปุ๋ยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างยังเป็นหนี้หลายแห่ง เช่น เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านทุกราย ประมาณรายละ 3,000-10,000 บาท และเป็นหนี้

เงินกู้ยืมอื่นด้วย เช่น เป็นหนี้เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ทุกราย ประมาณรายละ 20,000-80,000 บาท และบางรายเป็นหนี้เงินกู้นอกระบบด้วย

ผลด้านสังคม พบว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มและมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน มีการประชุมกรรมการอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง กรรมการกลุ่มและสมาชิกมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันชัดเจน มีความสนิทสนมกันมาก สามารถคืนเงินตรงเวลา สมาชิกส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า กลุ่มประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีถึงดีมาก ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มธนาคารปู๋ย วัย 63 ปี ว่า “การรวมกลุ่มกันเป็นธนาคารปู๋ยประสบความสำเร็จร้อยละ 100 ถึงแม้ว่าจะไม่มีกำไรเหมือนการนำเงินไปลงทุน เช่นกลุ่มอื่น ๆ”

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มโคเนื้อ กลุ่มเลี้ยงปลา และกลุ่มเพาะเห็ด ได้พบว่า กลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะ กลุ่มเพาะเห็ด หรือกลุ่มเลี้ยงปลา เนื่องจากได้มีปัจจัยการผลิตและสิ่งแวดล้อมถูกจำกัด เป็นต้นว่า กลุ่มเพาะเห็ดต้องการน้ำบาดาลหรือน้ำฝนหรือน้ำในสระ แต่มีไม่เพียงพอต่อความต้องการแม้จะใช้รถเข็นน้ำ แต่ในทางปฏิบัติได้ขาดแคลนแรงงาน กลุ่มเพาะเห็ดได้ประสบกับการขาดแคลนน้ำบาดาล เนื่องจากบ่อบาดาลกับเรือนเพาะเห็ดมีระยะห่างไกล หากใช้น้ำประปาจะทำให้ความงอกของเห็ดไม่ดี นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเชื้อราในถุงเพาะเห็ด ส่วนการเลี้ยงปลา ได้พบปัจจัยจำกัดด้านหัวอาหารแพง ทั้งราคาปลาก็ไม่ค่อยดี การทำงานกลุ่มไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ต่างคนต่างมีอิสระของตนเอง ขาดการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้ หากพิจารณาสถานะแวดล้อมและปัจจัยการผลิตในการประกอบอาชีพนั้นจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะการเพาะเห็ดหรือการเลี้ยงปลาก็ดี ไม่ว่าจะน้ำบาดาลใช้รดถุงเพาะเห็ดหรือการซื้อหัวอาหารปลาที่ราคาแพง ถ้าหากทั้งสองกลุ่มนี้มีเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมาติดตามประเมินผลเป็นระยะแล้วตลอดทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำกลุ่มก็จะประสบความสำเร็จได้ แต่ปรากฏการณ์ที่เป็นจริงไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมาติดตามประเมินผลและมาช่วยให้คำปรึกษาแนะนำกลุ่มอาชีพจึงไม่ประสบความสำเร็จ

ส่วนกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อและธนาคารปู๋ยเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ พบว่า มีการให้คำปรึกษาหรือพูดคุยกันเองของกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน กลุ่มมีความสามัคคีกันดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นการที่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะส่งเสริมการประกอบอาชีพของเกษตรกรนั้น ควรคำนึงถึงปัจจัยการผลิตสถานะแวดล้อมและการติดตามผล เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำเป็นระยะ ๆ ด้วย จึงจะทำให้กลุ่มอาชีพนั้น ๆ ประสบความสำเร็จได้

5. ส่วนที่ 5 แนวทางพัฒนาการบจจัยพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวนาคำ อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร

เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวนาคำ อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร จากการสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปู๊ย พบว่าแนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวนาคำในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรมีดังนี้

5.1 กลุ่มเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ควรมีการวางแผนก่อนพัฒนา กลุ่ม จัดการให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่ทางกลุ่มจะดำเนินการด้วยเพื่อให้ทางกลุ่มมีการพัฒนา ก้าวหน้ามากขึ้น ในการสนับสนุนงบประมาณ ควรสนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอกับความ ต้องการ และควรเพิ่มงบประมาณด้านเงินทุนโดยการจัดหาจากแหล่งอื่น และไม่ควรให้งบประมาณ เพียงอย่างเดียวควรพัฒนาด้าน โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน เช่น น้ำประปาไม่เพียงพอ และถนน ไม่ดี และควรมีการพัฒนาจิตใจคน ให้มีความสามัคคี ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น

เกี่ยวกับการฝึกอบรมให้ความรู้ ควรให้ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำการ เกษตรกรรม ที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงๆ เช่น การอบรมให้ความรู้ในการเพิ่ม ผลผลิต การผลิตปุ๋ยคอก การรักษาดิน การอบรมอาชีพใหม่ๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว และควรส่งเสริมเรื่องการรวมกลุ่มของชาวบ้านให้ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มมากขึ้นในการประกอบ อาชีพฝึกให้ชาวบ้านทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล วัย 53 ปี ว่า “ควรจัดให้มีการอบรมเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ต้องอบรมทุกฝ่ายทั้ง ชาวบ้าน กรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทั้งใน ด้านการทำการเกษตรและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ”

การติดตามประเมินผลนั้น ได้เสนอแนะว่าองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการตรวจสอบ การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากองค์การบริหารส่วนตำบลในทุก ๆ ขั้นตอนและอย่างเป็นระบบ หากเห็นว่าชาวบ้านไม่ทำตามของที่งบประมาณจริงๆ ก็ควรเรียกเงินคืน ดังเช่นคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล วัย 41 ปี ว่า “หากเห็นว่าชาวบ้านไม่ทำ ตามที่ของงบประมาณจริง ๆ ก็ควรจัดการเรียกเงินคืน มิเช่นนั้นจะทำให้เสียงบประมาณโดยไร้ ประโยชน์”

5.2 กลุ่มเพาะเห็ด ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มเงินลงทุน และจัดหาแหล่งเงินทุนให้เกี่ยวกับการฝึกอบรมให้ความรู้ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดการ อบรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้อาชีพเพาะเห็ดกลายเป็นอาชีพเสริมที่มั่นคง ควรให้การอบรมความรู้ใน

เรื่องการเพิ่มผลผลิต และสอนให้เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้จริง ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเพาะเห็ด วัย 49 ปี ว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความรู้หรือเทคนิคในการเพิ่มผลผลิตบ้าง เพราะที่ผ่านมาที่มีคนเข้ามาแนะนำส่วนมากแฝงผลประโยชน์อยากขายของทั้งสิ้น หากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่อบรมเองก็อาจเชิญหน่วยงานอื่น ๆ มาให้ความรู้แทนก็ได้” เพิ่มการให้คำปรึกษาและตรวจเยี่ยมที่ชัดเจน การขุดเจาะน้ำบาดาล และเรื่องอุปกรณ์วัสดุหมุ่ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการเพาะเห็ด

ในการติดตามประเมินผลนั้น ตัวแทนกลุ่มเพาะเห็ดมีความเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มการให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีเวลาตรวจเยี่ยมที่ชัดเจน ตลอดทั้งการประเมินผลด้วย

5.3 กลุ่มเลี้ยงปลา ได้เสนอแนะถึงแนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ควรสนับสนุนกลุ่มเลี้ยงปลาโดยเพิ่มเงินลงทุน และการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรวิธีการเลี้ยงปลา การให้อาหารปลา รวมทั้งในด้านของการจำหน่ายและการตลาด ควรมีการอบรมอาชีพใหม่ๆ ให้กับชาวบ้าน ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงปลา วัย 36 ปี ว่า “อยากให้องค์การบริหารส่วนตำบลมาดูแลช่วยหาตลาดจำหน่ายให้ รวมถึงให้มีการอบรมสมาชิกก่อนที่จะเลี้ยงปลาทั้งในเรื่องวิธีการเลี้ยงและการทำการตลาด” และควรส่งเสริมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ส่งเสริมเรื่องปุ๋ยใส่อ้อย การจัดหาตลาดให้เกษตรกร และควรช่วยเหลือในเรื่องอาหารปลาโดยการแจกฟรีหรือขายในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด เป็นต้น

สำหรับในด้านการติดตามประเมินผลนั้น กลุ่มเลี้ยงปลาได้เสนอแนะว่า ควรมีการติดตามผลในการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมาให้เพียงเงินสนับสนุน ไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานจริง บางครั้งสมาชิกก็ไม่ได้เอาเงินทุนไปลงทุนจริง

5.4 กลุ่มเลี้ยงโค ได้เสนอแนะว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มเงินทุน ไม่ควรเรียกเงินกลับคืน และควรส่งเสริมส่งเสริมกลุ่มเลี้ยงโคให้มากขึ้น ตลอดทั้งให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านอาหารสัตว์ และการรักษาโรคเวลาโคป่วย ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ ในเรื่องการเลี้ยงโคและการบริหารจัดการองค์การภายในกลุ่มให้เป็นระบบ และส่งเสริมการตลาดให้แน่นอนกว่านี้ ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มเลี้ยงโค วัย 38 ปี ว่า “แม้จะเป็นการส่งเสริมการเลี้ยงโค แต่เมื่อราคาของโคไม่ได้ผลเท่าที่ควร ก็ควรบูรณาการการส่งเสริม เช่น การรวมกลุ่มเลี้ยงโค ทำให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเกษตรกร คือ เมื่อเลี้ยงโคแล้ว ก็จะมีปุ๋ยคอก ควรส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยคอกในการเกษตรของหมู่บ้าน นำไปใช้ในการปลูกอ้อยเพื่อลดต้นทุนการซื้อปุ๋ย”

การติดตามประเมินผลนั้น ได้เสนอแนะว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลควรมีการติดตามผลในการดำเนินงานของกลุ่มเลี้ยงโค

5.5 กลุ่มธนาคารปุย ได้เสนอแนะว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มงบประมาณในการส่งเสริม เพราะที่ผ่านมาประสบปัญหาเรื่องงบประมาณน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก ดังคำกล่าวของสมาชิกกลุ่มธนาคารปุย วัย 63 ปี ว่า “ควรเพิ่มงบประมาณให้มากกว่านี้ เพราะทุกคนทำนาทำไร่ ต้องใช้ปุ๋ยเยอะ ปุ๋ยมีราคาแพง ราคาผลผลิตก็ไม่ค่อยดีต้องพยายามลดต้นทุนในขั้นตอนการผลิตให้มากที่สุด เมื่อมีเงินมาลงทุนเพิ่มทุกคนก็จะได้ประโยชน์เพิ่ม”

เกี่ยวกับการฝึกอบรมให้ความรู้ กลุ่มธนาคารปุยได้เสนอแนะว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลควรอบรมวิธีการใช้ปุ๋ย ควรให้ความรู้ด้านการจัดการ การตลาด รวมถึงระบบบัญชี รายรับ รายจ่าย และควรส่งเสริมอาชีพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง หากผู้หญิงมีรายได้ก็จะสามารถเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวได้อีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร มีดังนี้ ด้านการจัดทำแผนพัฒนา องค์กรบริหารส่วนตำบลควรมีการกำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มอาชีพเกษตรกรไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น และแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะ 3 ปี โดยพิจารณาจากปัญหาและความต้องการของเกษตรกรเป็นหลัก โดยเฉพาะควรให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผน ตั้งแต่สำรวจปัญหาและความต้องการ ตลอดจนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนจนถึงการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล

ด้านเงินทุน องค์กรบริหารส่วนตำบลควรจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีให้เหมาะสมและครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ และควรจัดหาเงินทุนจากแหล่งอื่นมาสนับสนุนเงินทุนให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่มอาชีพเกษตรกร

ด้านความรู้ องค์กรบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่กลุ่มอาชีพเกษตรกรดำเนินการ และมีการศึกษาดูงาน เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการ การผลิต การตลาด การจัดทำระบบบัญชี และควรมีการบูรณาการส่งเสริมกลุ่มอาชีพเกษตรกรให้ทำการเกษตรแบบครบวงจร เช่น กลุ่มเลี้ยงโค สามารถนำมูลโคไปทำเป็นปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก และนำไปใส่พืชผลทางการเกษตรอย่างอื่นได้อีกด้วย เช่น อ้อย และมันสำปะหลัง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรได้อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลควรสร้างเครือข่ายหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนในด้านการให้ความรู้ในการผลิต การตลาด ช่วยด้านวัตถุดิบคุณภาพผลผลิต และการเพิ่มยอดผลผลิต ตลอดจนทั้งจะสามารถช่วยด้านการตลาดได้ และควรส่งเจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบลเข้าไปแนะนำ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับกลุ่มอาชีพ

เกษตรอย่างต่อเนืองจริงจัง และเป็นระบบ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพ การให้ความรู้ทางวิชาการ และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการช่วยสร้างเครือข่ายเพื่อจะได้ช่วยให้ความรู้ ช่วยวัตถุดิบ และด้านการตลาด เครือข่ายที่ควรสร้างหรือประสานความร่วมมือนั้น ควรมีทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัย กรณีติดต่อวิทยากรอบรมด้านการทำบัญชี การจัดการกลุ่ม การบันทึก การให้ความรู้เรื่องโรคสัตว์ การเพาะพันธุ์ปลา หรือองค์กรเอกชนอาจติดต่อด้านการตลาด การเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

ด้านปัจจัยการผลิต องค์กรการบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนในเรื่องของปัจจัยการผลิตที่จำเป็นให้กับกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเพาะเห็ดต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลขุดเจาะน้ำบาดาล และจัดหาอุปกรณ์วัตถุดิบให้ หรือกลุ่มเลี้ยงปลาต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลช่วยเหลือในเรื่องอาหารปลาโดยการแจกฟรีหรือขายในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด เป็นต้น

ด้านการติดตามประเมินผล องค์กรการบริหารส่วนตำบลควรติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และจริงจังจึงจะประสบผลสำเร็จได้ ถ้าหากพบว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามโครงการที่ขอรับเงินทุนสนับสนุนก็ควรเรียกเงินคืนหรือให้ดำเนินการให้ถูกต้อง

6. ส่วนที่ 6 การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้พบประเด็นที่น่าสนใจจึงได้นำมาอภิปรายผล ได้แก่ บทบาทขององค์กรการบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรนั้น เริ่มตั้งแต่บทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาหรือการบรรจุแผนงานพัฒนาอาชีพไว้ในแผนงานขององค์กรการบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ และปัจจัยการผลิต ตลอดจนให้ความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำ มีการติดตามประเมินผล และมีการสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชนด้วย ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548) เรื่อง บทบาทของเทศบาลนครขอนแก่น ในการพัฒนาอาชีพสตรี : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพสตรีชุมชนบ้านตุม อำเภอมือเมือง จังหวัดขอนแก่น บางประเด็นโดยพบว่า บทบาทของเทศบาลในการพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การให้คำปรึกษาหารือ การบรรจุเรื่องพัฒนาสตรีไว้ในแผนงานของเทศบาล การสนับสนุนงบประมาณ และประสานงานกับเครือข่าย แต่ประเด็นที่แตกต่างจากผลการวิจัยของ ชีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548) ก็คือ บทบาทด้านติดตามประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยของ ชีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548) พบว่า เทศบาลไม่มีบทบาทด้านติดตามประเมินผล

ปัญหาบทบาทขององค์กรการบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ได้พบว่า ถึงแม้ว่าองค์กรการบริหารส่วนตำบลจะมีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาในเชิงลึก หากเรียงลำดับที่มีปัญหาจากมากไปยัง

น้อยแล้ว ได้พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีปัญหาการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เหมาะสม ซึ่งให้ความสำคัญในด้าน โครงสร้างพื้นฐานมากที่สุด และให้ความสำคัญด้านการส่งเสริมอาชีพค่อนข้างน้อย จึงทำให้งบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกร เนื่องจากได้รับการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางที่จำกัด ทั้งเงินภาษีบำรุงท้องถิ่นก็เก็บได้น้อย แต่เกษตรกรมีความต้องการเงินทุนเป็นจำนวนมาก จึงจะเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สานิตย์ เวียงเพิ่ม (2544) และพวงพะยอม เจริญทอง (2541) กรณีเกษตรกรมีปัญหาด้านการประกอบอาชีพที่สำคัญ คือ งบประมาณไม่ตอบสนองต่อความต้องการ และเงินทุนไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรที่สำคัญอีกประการหนึ่งรองลงมาจากปัญหาการจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอ คือ ปัญหาการให้ความรู้ การเข้าไปให้คำปรึกษาแนะนำ หรือให้การฝึกอาชีพแก่เกษตรกรไม่จริงจัง และสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเกษตรกรยังไม่เข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการผลิต เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงปลา การเลี้ยงโคเนื้อให้ถูกวิธี ตลอดทั้งการบันทึก การทำบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สานิตย์ เวียงเพิ่ม (2544) ในประเด็นที่ขาดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการจัดทำแผนพัฒนา ก็จัดว่าเป็นปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลเช่นกัน ปกติแล้วการมีส่วนร่วมจะให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นริเริ่มการวางแผน ขั้นดำเนินการ ขั้นรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และร่วมในการประเมินผลตามที่ บัณฑิต อ่อนดำ (2537) ได้กล่าวไว้ ตามขั้นตอนในการพัฒนา ต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งในงานวิจัยนี้ พบว่า กลุ่มอาชีพขาดการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผนงานตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน จนถึงขั้นตอนการดำเนินงาน กล่าวคือ ในการวิจัยนี้พบว่าเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลได้งบประมาณมาแล้ว ก็จะให้เกษตรกรเสนอโครงการไปขอรับความช่วยเหลือ ซึ่งปราศจากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ซึ่งอาจจะมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ ซึ่งมีความแตกต่างกับผลการศึกษาของ สูดาวดี คีอินทร์ (2546) พบว่า สมาชิกกลุ่มอาชีพบ้านสูงยางใต้ สามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

การขาดการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง และต่อเนื่องขององค์การบริหารส่วนตำบล ถึงแม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีการติดตามประเมินผลกลุ่มอาชีพแต่ก็มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปุย เช่นเดียวกับการสร้างเครือข่ายกับองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน และเอกชน ก็ยังมีน้อย จึงทำให้การส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ผลจากการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้สมาชิกกลุ่มอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น มีฐานะมั่นคงขึ้น มีเงินใช้จ่ายหมุนเวียนภายในครอบครัว มีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เช่น ที่ดิน ทำกิน บ้านอยู่อาศัย รถไถเดินตามรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เป็นต้น ส่วนหนึ่งสินยังพบว่าสมาชิกกลุ่มอาชีพเป็นหนี้เงินกู้หลายแห่ง เช่น เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สหกรณ์การเกษตร และเงินกู้นอกระบบ เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มพบว่า สมาชิกไม่ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มอาชีพมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติและเป็นเพื่อนบ้าน มีความสนิทสนมกันดี ทำให้ไม่มีปัญหาความขัดแย้ง มีการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีกลุ่มอาชีพที่ได้ประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ และกลุ่มธนาคารปู และกลุ่มอาชีพที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงปลา และกลุ่มเพาะเห็ด

แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลควรเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เช่น ในการจัดทำแผนพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของกลุ่มอาชีพจริง ๆ กลุ่มอาชีพต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนด้วย ในประเด็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทของขององค์กรได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุดาวดี ดิอินทร์ (2546) วิทยา จันทะวงส์รี (2547) และธีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548) แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรอีกประการหนึ่ง คือ การระดมเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ มาสนับสนุนให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร เนื่องจากปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอในการผลิตของเกษตรกรค่อนข้างจะเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาก็คือ การจัดหาเงินทุนหรือเพิ่มงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของจุมพล หนิมพานิชย์ (2548) บุญศรี พรหมพันธ์ (2548) และธีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548) การติดตามประเมินผล ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลควรเน้นติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพอย่างสม่ำเสมอและใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสานิตย์ เวียงเพิ่ม (2544) และสุดาวดี ดิอินทร์ (2546) ในประเด็นการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะเป็นแนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สำคัญเช่นกัน ซึ่งการสร้างเครือข่ายทั้งการฝึกอบรมและการตลาดนี้จะสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธีรพงษ์ ทรัพย์ศิริกุล (2548)